

Esperant la lluna plena

Vicent Sanhermelando

ESGUARD
bromera

Una història d'amor i amistat
en temps de Jaume I

PREMI FUNDACIÓ BANCAIXA DE NARRATIVA JUVENIL

CAPÍTOL 1

Jamal s'identificà com l'encarregat que dirigia els treballs del camp i de la granja, i el primer que féu va ser mostrar-li les instal·lacions. La casa era una edificació gran i rectangular, amb parets grosses pintades de calç, i tenia poques finestres, altes i menudes. La porta, orientada al migjorn, donava al camí, a la vora del qual s'alçava una palmera altíssima. A la part de darrere hi havia el magatzem per a guardar ferramenta, aparells i materials diversos, i una cambra gran que s'utilitzava com a dormitori dels treballadors. Un poc més apartats, cap a ponent, hi havia l'estable, amb bous d'una banda i cavalls i mules de l'altra; un corral per als corders i les cabres; un xicotet obrador, i una construcció on tenien els conills en recintes delimitats per tanques de fusta. Per tot arreu hi havia gallines. Enfront de la casa, a l'altre costat del camí i d'una séquia ampla que hi discorria paral·lelament, s'alçava la barraca, un tipus d'edifici que Jaume no havia vist mai a Tortosa, de forma rectangular, amb el sostre alt, fet de palla i amb molta rostària. Allí emmagatzemaven el gra i hi havia bancs de treball per a manipular els productes que donaven els camps que rodejaven el complex. En tornar cap a l'estable, es creuaren amb el genet que els havia trobat a la platja. Jamal va fer les presentacions.

—Yaqub, des d'ara estaràs al càrrec d'Umar, que és el capatàs dels treballadors que s'ocupen de la granja. Ell t'ensenyarà les faenes que cal fer.

Jaume assentí i, per indicació de Jamal, va seguir el genet que es dirigia cap a darrere de la casa. A l'entrada de l'estable, va descavalcar.

–Saps desaparellar l'haca?

–No ho he fet mai –va contestar.

El capatàs li va explicar l'ordre en què devia despassar les corretges i on havia de penjar la sella i la manta. Després demanà a Jaume que acaronara el coll de la bèstia, per tal que aquesta l'olorara i es deixara toquejar. L'animal era noble, i fins i tot va permetre que li raspallara la pell amb l'estríjol. Umar va nugar les brides de l'haca a la porta i se'n va anar, després de manar a l'aprenent que traguera la brutícia de l'estable a cabassos, i que l'abocara al femer. La falta de costum féu que acabara baldat. A més, el contacte amb els excrements li va provocar ois i estigué a punt de vomitar en més d'una ocasió. Quan tornà el capatàs, Jaume li preguntà on podia llavar-se.

–Llavar-te? Mou cap a dins a posar les garrofes a les haques i l'herba als bous. Delicat!

Es va engolir la contestació. Li podien reprotxar moltes coses, però no que fóra delicat. Va seguir treballant, amb la repugnància que sentia quan necessitava rascar-se les parts del cos que li picaven amb les mans plenes de merda. En acabar, el sol ja s'amagava per l'horitzó, i va començar el trànsit dels homes que tornaven del camp i anaven i venien amb la ferramenta o els animals. Tots l'ignoraven i Jaume observava sense saber què fer quan la seua mirada trobà la cara d'un vell que, des d'un cantó de la casa, el contemplava. Es va sentir incòmode. Hi havia alguna cosa en aquell rostre que imposava autoritat. Però el sobresalt inicial es va

convertir en agraïment, perquè amb un lleuger moviment de cap, el vell va assenyalar cap al camí. Allí, vora el pont que duia a la barraca, hi havia un baixador a la séquia, on dos treballadors estaven rentant-se les mans i la cara. Jaume s'hi va apropar i, per fi, es pogué llevar de damunt la crosta resseca de brutícia. Els dos homes el van saludar, i un d'ells, que no devia passar dels vint anys, va encetar la conversa.

–Ets nou ací, no?

–Sí, he vingut a migdia.

–Bo, jo sóc Salim, i treballe als camps. Tu, ja veig que has passat per la quadra –va dir, mentre es tapava el nas amb els dits.

–Sí, sembla que he d'ocupar-me dels animals.

–Jo ja vaig passar per això. Com et diuen?

–Yaqub, i vinc de Tortosa.

–No sé on és.

–És territori cristià, està cap al nord.

–Afanya't –l'advertí Salim–, ja toca el rés.

Al replà que hi havia al costat de la casa, on s'alçava la figuera immensa a l'ombra de la qual s'havien assegut en arribar, es concentraven els treballadors mirant cap a la barraca. Jaume va seguir Salim mentre el vell començà l'oració.⁴ Es va sorprendre, però prompte recordà les sentències que li havia ensenyat la mare. En acabar el rés, van traure una panera amb trossos de pa negre, una cistella plena de raïm i un perol del qual es posaren a servir una escudella de bullit de verdures per a cadascun. Salim, que

4. El magrib és el quart dels cinc resos diaris que prescriu la religió musulmana. Es fa en pondre's el sol.

no dormia a la Vil·la Nova, aprofità l'ocasió per a donar-li consells abans d'anar-se'n.

–Al dormitori vos giteu tots junts. Cadascú té el seu espai. Tu hauràs de quedar-te a l'entrada, que és el pitjor lloc, perquè fa més fred a l'hivern, hi ha menys palla al sòl i et molesten els que ixen a pixar. Si durant la nit has de fer de ventre, vés a l'estable, i aprèn bé on està, que si no hi ha lluna, has d'anar a fosques.

–Amb els viatges que he fet hui, no crec que se m'oblidi el camí.

–Ah!, una altra cosa: quan pugues buscar un lloc millor per a dormir, no et poses al costat de Qamar si no vols endur-te sorpreses. És aquell que ara parla amb Umar.

–Vols dir que... –va afegir Jaume, insegur d'interpretar correctament el sentit de les paraules d'una llengua que no dominava totalment.

–Vull dir que ets jove i ben plantat, acabes d'arribar i no coneixes ningú. Evita quedar-te a soles amb ell, perquè intentarà aprofitar-se'n.

El nouvingut, amb timidesa, es va posar l'últim a la cua perquè li escudellaren el sopar. Després, es va apartar del bancalet on buscaren seient la majoria dels homes i anà a seure al peu de la palmera que quedava a la vora del camí. Quan acabaven, els treballadors anaven a la séquia a rentar l'escudella. Jaume va fer el mateix. Quedava poca claror, però no hi havia pressa. La nit era més llarga que el dia i sobrava temps per a descansar. Si es gitaven ja, era perquè a fosques no hi havia res a fer. Només s'encenien fogueres per algun motiu especial. Abans de retirar-se, Jamal es va acostar per parlar amb el nou servent.

—Bé, Yaqub, com et va?

—Eh... bé.

—No t'entristisques. La nit és llarga, i de segur que l'enyorança et turmentarà. Tanmateix, has de ser fort. No se t'ocórrega pegar a fugir. No tens on anar. Cal ser pacient. Prompte coneixeràs els teus companys i no et trobaràs tan a soles —augurà l'encarregat.

—Ja conec Salim.

—És un bon xic i jove, com tu. Però no el veuràs massa perquè treballa als camps i va a dormir a sa casa. Malgrat això, no t'has de preocupar —va dir, amb amabilitat—. La Vil·la Nova és un bon lloc per a viure.

—Per què l'anomenen la Vil·la Nova? —preguntà Jaume, encuriós.

—Sembla que ací mateix hi havia una vil·la des de l'època dels romans. Quan els avantpassats de l'amo Kadzim van vindre, reconstruíren una vil·la nova sobre les restes de l'edificació anterior. Per dins és una casa còmoda i bonica, com les que tenien els benestants de Roma. Però ja deus saber que el teu lloc és fora, no?

—Sí, senyor.

Jamal, el servent i la resta del personal es van rentar i feren l'última oració del dia.⁵ Després, l'encarregat mogué cap a la barraca, on dormia, així que Jaume es tornà a sentir sol. No va veure Umar, ni esperava d'ell cap cordialitat. El dormitori era realment l'antiga quadra dels cavalls. Els homes jeien a una banda i deixaven un pas pel costat del vell pessebre, on tenien les escasses pertinences o alguna peça

5. L'ixa és el cinqué rés, que es fa quan ja és totalment de nit.

de roba. Jaume es gità a l'entrada quan ja havien passat quasi tots. Qui jeia al seu costat li va fer un comentari en veu alta que no acabà d'entendre. Algú li va contestar una bestiesa i entre uns quants van encetar una tanda de burles i acudits que Jaume hagué de suportar amb resignació. Va pensar que era normal que combateren l'avorriment molestant un desconegut que ningú no els havia presentat. Amb tot, també es va sentir alguna veu demanant que el deixaren en pau. A poc a poc, els roncs es van imposar a la xala i, aleshores, començà la segona batalla. La manta que havia agafat era insuficient per a combatre el fred. La temperatura de fora era molt baixa, i la poca palla sobre la qual es va tombar no aïllava gens la humitat que pujava del sòl, i això que estava acostumat perquè vora l'Ebre, d'humitat, en tenia de sobra. Les puces i els mosquits tampoc el deixaren en pau. Ja en la primera nit, Jaume arribà a la conclusió que els paràsits de Balansiya picaven més que els tortosins.

Finalment, va ser la batalla contra els records la que s'encarregà de desvetlar-lo. Fins feia tres dies era el fill d'un pescador. No eixia molt a la mar, i quan era temporada, anava a plegar olives o ametles. Res més. Ara era un treballador que hauria de suar de sol a sol per guanyar-se el menjar, i passar la nit en una quadra humida, entre les bromes, els roncs i els pets d'una dotzena de desconeguts. I l'enyorança dels pares... Es va tapar la cara amb les mans intentant parar les llàgrimes. No s'havia trobat mai tan sol i desemparat. L'abatiment i la fatiga el van vèncer poc abans que els galls començaren a cantar a l'alba. Umar i l'altre capatàs que duia el comandament de la colla de llau-

radors no tardaren a cridar el personal. Quan la claror ho va permetre, feren les ablucions matinals, per tal d'iniciar el primer r s⁶ al pati lateral de la vil·la. Després, van traure unes coques d'avena i un perol de llet, amb unes poques tasses que havien de compartir.

El segon dia que Jaume pass  a la Vil·la Nova va ser bastant dur. La jornada laboral va començar a l'estable. Umar li va explicar quins bous havia de traure per a treballar els camps i com calia preparar-los. Després, va posar rosegons de pa dur a remulla i va afegir restes de fruites passades i uns grapats de seg . Tot barrejat, ho va repartir als menjadors de les gallines. Hagué de tornar a les quadres per aparellar el ross  i preparar un carro per a viatjar. Hi van pujar l'amo Kadzim, dues dones i el vell que havia dirigit el r s la nit anterior. Portava les regnes Salim i mogueren en direcció contrària a la platja. Umar li va contar que tots els divendres els amos passaven el dia a la casa que la família tenia a Balansiya, per anar a escoltar el sermó a la mesquita. En tornar a la faena, Jaume es va dedicar a netejar les conilleres. L'activitat no fou diferent de la del dia anterior. Llevat de les parades per a resar i menjar, no feu una altra cosa que traure fem i posar aliment als animals, a més de desapparellar el ross  quan els amos tornaren de Balansiya. En anar-se'n a dormir, estava desfet, però més animat. Aprenia moltes coses sobre com tractar el bestiar, i també havia intercanviat algunes paraules amb els que es creuaven més sovint amb ell. Es

6. El fajr  s la primera oració del dia, entre l'alba i l'eixida del sol.

va gitar convençut que l'esgotament el faria dormir fins a l'alba. Tanmateix, s'equivocava.

–Yaqub!, Yaqub! –cridava algú en veu baixa, mentre li sacsava el braç–. Desperta't.

Quan aconseguí ser conscient d'on estava, Jaume es va horroritzar. Els advertiments que li havia fet Salim li vingueren al cap.

–Què passa? –va preguntar, intentant descobrir qui el reclamava a aquelles hores.

–Alça't immediatament, dormidor, i vine amb mi.

Jaume va reconèixer la veu de l'encarregat. Pegà un bot i isqué de la cambra.

–Et necessiten a la casa –va explicar Jamal–. Para atenció a tot el que et manen. No preguntes res i no vages a cap lloc si no t'ho diuen. M'has entés?

–Sí –respongué.

Va entrar a la vil·la a fosques, darrere de l'encarregat, i passaren de seguida a un espai obert enllumenat per una torxa subjectada a la paret. Es va quedar bocabadat en descobrir unes columnes sobre les quals es recolzaven unes arcades que delimitaven el que semblava ser un pati interior ple de plantes, amb un pou al mig.

–Vine ací –el cridà Jamal–. Pren aquesta safa, l'omplis d'aigua del pou i la dus fins aquella habitació. Avises i t'esperes sense entrar. Quan en traugen una altra, fas el mateix. I estàs atent per si et demanen cap cosa. Ho tens clar?

–Sí, senyor.

–Doncs ja pots començar –ordenà l'encarregat, abans de demanar permís per a entrar a l'habitable referit.

Jaume deixà la safa al brocal del pou i va poar per omplir-la. Després, la dugué al lloc assenyalat i va romandre darrere de la cortina mentre avisava tímidament de la seua presència. Isqué Jamal per prendre-li el recipient i li'n va donar un altre perquè el buidara i el tornara a omplir d'aigua fresca. A poc a poc, Jaume s'assabentà del que ocorria. Es tractava del fill de Kadzim, a qui intentaven fer-li baixar la febra alta que patia. Just aleshores, l'amo va aparéixer, saludà afectuosament i va entrar a l'habitació. Un poc després, va eixir Jamal.

—Al pròxim viatge no et quedes ací fora. Passes i deixes l'aigua a l'ama.

—Sí, senyor.

—Continuaràs fent-ho així mentre l'amo estiga dins, però quan ell se'n vaja, et tornes a quedar fora si no et manen una altra cosa. I la boca tancada, si no et pregunten res. Entesos?

El primer que va notar en traspasar la cortina fou una olor calenta i nauseabunda que espessia l'aire. A més, s'afegia el fumet de dos ciris que enllumenaven l'estança. En terra, sobre una màrfega, jeia el malalt, recolzat sobre un parell de coixins. El xic estava tot destapat de cintura cap amunt, i la mare li escampava pel front, el coll i el pit els draps remullats en l'aigua freda acabada de poar. Quan havia banyat els draps unes poques vegades, la senyora reclamava una altra safa amb l'aigua fresca, i així successivament. Durant els moments intermitents en què estava a l'habitacle, Jaume escrutà el malalt. Era un xic jove, potser de la seua edat.

Malgrat l'aspecte malaltís, s'apreciava un cos fort i ben format, llevat de les seqüeles de l'accident: el braç esquerre acabava a l'altura del colze, on unes benes sanguinolentes tapaven el monyó. La barreja d'horror i compassió va augmentar en adonar-se que, per davall del llençol que li cobria mig cos, només aguaitava un peu. La cama esquerra també havia sigut amputada, pel genoll. La veu de l'amo va trencar el silenci trist que envoltava el malalt.

–No millora, veritat? –va preguntar a la dona.

–Té foc dins –contestà–, i l'aigua no aconsegueix apagar-lo.

Kadzim va mirar Jaume i li va fer un gest tranquil·litzador.

–Ho fas molt bé, Yaqub.

Va ser aleshores quan va gosar fer un suggeriment, bo-tant-se l'advertiment de Jamal.

–Ma mare, que sap de plantes curatives, li donaria a beure aigua bullida amb... –es quedà tallat en veure la mirada severa de l'amo–. Oh, disculpeu la meua gosadia, senyor!

Amb el cap baix, va prendre la safà i se n'isqué cap al pou.

Passada una llarga estona, el malalt semblava estar més allà que ací. La mare no deixava de banyar-li el cos i de recitar alguna sura.⁷

–Quants anys vas dir que tenies? –va preguntar el pare.

–Quinze, senyor.

–Ihsan en té catorze, i és l'únic fill que tenim –engolfí un glop de saliva i va continuar–. De vegades resulta di-

7. Una sura és cadascun del capítols en què es divideix l'Alcorà.

fícil comprendre la voluntat d'Al·là. Hem d'acceptar-la humilment. Ha sigut dur veure com un xic fort i treballador s'ha quedat invàlid, i quan semblava que començava a recuperar-se, ha empitjorat. Yaqub, quin remei volies proposar-nos abans?

Mentre esperava la contestació, l'amo mirava la cara de disconformitat de la dona.

–No tenim res a perdre, Fàtima.

–Ja li hem donat llet amb mel i alfàbrega bullida –va protestar la dona.

–Escoltem-lo, almenys –digué, animant el xic perquè s'explicara.

–Per a combatre la febra, ma mare bull escorça de salze i li afig mel o sucre de canya.

–Bé. Vine amb mi.

Van anar a la barraca a buscar Jamal. L'encarregat, amb una torxa a la mà, va acompanyar Jaume cap al salze que creixia vora la séquia. Amb un ganivet, el xic va rascar un poc d'escorça del tronc i de seguida tornaren a la casa i reanimaren el caliu de la xemeneia de la cuina. Quan va estar preparada la tisana, la va dur a l'habitació. El pare va incorporar el fill i Fàtima li acostà el tassó als llavis perquè en prenguera uns glops. Va ser aleshores quan Ihsan i Jaume van creuar les mirades. Els ulls negres del malalt estaven tristos i apagats. No era massa conscient del que passava, però es va quedar mirant el desconegut amb curiositat, fins que el pare el tornà a gitar entre els coixins.

–Segueix portant aigua, Yaqub.

El remei no tardà massa a fer efecte. A poc a poc, el malalt va compassar la respiració i el foc interior començà

a apagar-se. Quan semblà innecessari banyar-li el cos amb aigua, la mare va enviar Jaume a dormir. En eixir a buidar l'última safra, es va endur un ensurt en percebre a la penombra la silueta del vell misteriós. Devia ser de la família, perquè, si fóra un criat, no es trobaria dins la casa sense fer res. No va amollar cap paraula. Féu un lleuger gest amb la cara com a salutació i continuà oferint la seua mirada severa, la mateixa que al llarg del dia que començava seguiria observant-lo en diverses ocasions: quan se li esmunyiren de les mans les brides d'un mul que de poc no se'n isqué solt de l'estable, quan es va esvarar en omplir un poal a la séquia, o quan entropessà amb un abeurador a la conillera. Quasi no havia dormit i les errades que la son li provocava no escaparen als ulls inquisidors del vell. Fins i tot a la nit trobà la seua figura omnipresent al pati, quan el cridaren de nou després de l'última oració.

Aquesta vegada li demanaren directament que preparara la tisana abans de començar a poar l'aigua fresca. Aquella nit Ihsan no tingué tanta febra i s'adormí profundament tan prompte com li féu efecte la beguda. Així i tot, no enviaren Jaume al dormitori. L'amo Kadzim li va dir que la dona necessitava descansar, i que ell havia de quedar-se a soles vetlant el malalt. La son no tardà massa a véncer-lo, per això, quan de matinada Jamal el trobà profundament adormit en terra, el va bonegar de valent. Els crits van despertar Ihsan, que contemplava amb disconformitat el reny al jove ajudant.

Jaume va passar el dia atemorit. Li havien confiat la cura del malalt i s'havia adormit. No havia sigut capaç de

fer bé la faena encarregada. Esperava que d'un moment a l'altre el cridaren per a castigar-lo. Fins i tot, Jamal l'havia amenaçat d'assotar-lo. Per això es va esglaiar quan Umar anà a buscar-lo per dir-li que havia de presentar-se a la casa. Els batecs del cor se li acceleraven a mesura que s'acostava a la porta, però no hi va arribar. El va detindre el vell enigmàtic, que estava assegut al banquet de pedra que vorejava la paret de llevant.

—Seu al meu costat, Yaqub —li demanà—. Sóc Abdullah, el iaio d'Ihsan. Vull que m'expliques com es fa aquesta infusió que tan eficaçment li ha fet baixar la febra al meu nét.

Sorprés per la inesperada petició, Jaume li va explicar amb detall tot allò que en sabia.

—Quins altres remeis coneixes?

—Molts, ma mare em feia ajudar-la quan guaria algú per tal que n'aprenguera.

—Per què creus que li puja tant la febra?

—No ho sé —digué amb modèstia—, és possible que tinga una infecció...

—Li has vist les ferides?

—No.

—Aleshores, què et fa pensar en això?

—És... —Jaume va dubtar—. És per l'olor. Ma mare m'ensenyà a distingir per l'olfacte unes quantes malalties. Al principi no me n'adoní per l'aroma de la cera cremada. A ma casa no hem tingut mai cap ciri.

—Ací els fabrique jo —aclarí el iaio Abdullah, tot pagat—. Segueix contant-me.

—Quan m'acostumí a aquella olor, vaig notar la pudor que fa sempre una ferida infectada.

–Et faré una pregunta que, potser, no hauria de fer-te, però em sembla que no cauràs en la supèrbia. Tu quin tractament creus que caldria seguir?

–Jo li rentaria bé els monyons i li posaria un unguent fet amb fulles de pericó i oli d'oliva –va dir Jaume, amb convenciment.

–I què em dius d'una barreja de verdolaga, plantatge, cera d'abella i oli? –preguntà el vell, que estava meravellat de veure l'afecció que el jove mostrava pels remeis curatius.

–No ho sé –va reconèixer Jaume, amb sinceritat–. Ma mare feia una pasta pareguda, però li posava també polpa de carabassa. Pense que ho usava per a rebaixar ferides inflades.

–Per a rebaixar la inflamació? –es quedà pensarós–. Potser tens raó.

Jaume estava desconcertat. El iaio consultava remeis al xic, quan se suposava que el sabut era el vell, qui, en aquells moments, semblava llegir-li els pensaments.

–Mira, Yaqub, mon pare fou alfaquí⁸ a Balansiya. Em va donar una educació riquíssima. He estudiat algunes ciències, sobretot matemàtiques i astronomia. Tanmateix, no sóc sabut en l'art de guarir, encara que mon fill Kadzim i la meua nora Fàtima confien que cuide del meu nét seguint les instruccions que va donar el metge. L'edat no m'ha fet perdre la humilitat. Veig en tu el do natural de saber guarir els malalts. No ets un rival, sinó un regal que ens ha enviat el Totpoderós. I no pense desaprofitar-te. Vull que m'ajudes.

8. L'alfaquí és l'expert en la llei islàmica, molt respectat, que és consultat sovint per a resoldre conflictes.

Li van pujar els colors a la cara. Aquell vell que tant de respecte imposava li parlava amb dolçor, fins i tot amb veneració. I ell que es creia que el mamprendrien!

—Sóc el vostre servidor, senyor. I Al·là sap bé que no el defraudaré.

El iaio Abdullah recuperà el to enigmàtic que el caracteritzava i va dir una sentència que Jaume no oblidaria mai.

—Ihsan et necessita, Yaqub. I tu l'ajudaràs cent vegades més del que t'imagines.

Més tard, quan el sol s'apropava a l'horitzó, Jamal va buscar de nou l'aprenent i el conduí a la casa, on l'esperaven el iaio Abdullah i l'amo Kadzim, qui li va dir que no dormiria a la quadra vella, perquè havia decidit que d'ara endavant passaria les nits a l'habitació del fill, per a vigilar que no li pujara la febra i atenent allò que fóra menester. Li havien posat una estora al costat de la màrfega d'Ihsan, a fi de poder descansar quan el malalt no necessitara les seues atencions. Durant el dia hauria de seguir treballant, si no el reclamava el iaio perquè l'ajudara en les tasques curatives. Aclarida la situació, l'amo se'n va anar, i el vell conduí Jaume fins a l'habitació del nét, on dugué a terme el formalisme de les presentacions. Ihsan va mostrar obertament l'alegria que li produïa tindre un servent de la seua edat, una companyia que el distraiguera de la tristor i l'avorriment. Jaume, per la seua banda, tampoc va dissimular la satisfacció que sentia. Confiaaven en ell i, a més, abandonava les penalitats del dormitori dels treballadors. El bon humor no va desaparèixer, ni tan sols quan Jamal el va cridar.

–Vés al baixador de la séquia, et despulles i et llaues a consciència –va manar l’encarregat, molt exigent amb la higiene per a poder pernoctar dins de la casa–. I vull que et quede clar que, encara que Ihsan tinga la teua edat, li deus total obediència. Kadzim és l’amo, però son fill és l’amo jove. No ho obliades.

–No ho oblidaré, senyor.